

közösséget nem vállalt, mint Mészáros István írja: „a magyar iskolatörténetben szokatlan módon”.

Ez a könyv is rendkívül olvasmányos munka, fontos következtetések levonásához segíti az olvasót, iskolatörténeti munkák elkészítéséhez feltétlenül javasoljuk, de minden magyar pedagógus figyelmébe is ajánlhatjuk.

(*A budapesti és csepeli bencés gimnáziumok, Bencés Kiadó, 1994. 176 p.*)

A két munka megrendelhető a következő címen: *Bencés Kiadó, 1122 Bp., Kérő u. 18.*; megvásárolható: *Bencés Könyvesbolt, 1053 Bp., V., Ferenciek tere 9.*

Vártörténeti kiállítás a honfoglalás 1100. évfordulójára

A mai világban, amikor világszerte megélénkült a történelem iránti érdeklődés, jelentős szerepet kap az az impozáns kiállítás, amely a budavári palota intézményeinek összefogásával és a főváros I. kerületi önkormányzata támogatásával készült a magyar honfoglalás 1100. évfordulójára.

A látványos tárlók élénk vetítik a királyi vár sokszázados történetét.

I. A Várhegy korán benépesült. IV. Béla király a tatárjárás után várat építtetett, s fallal kerített várost alapított. A hegy legmagasabb pontján kúriát emeltetett az udvar részére. Az Árpád-ház kihalását követően az Anjou- királyok egy ideig mellőzték Budát. Székhelyüknek Visegrádot tartották. A 14. sz. közepén azonban visszatértek, és Nagy Lajos király öccse, „haragos” István herceg egy róla elnevezett, romjaiban ma is álló tornyot emeltetett, mely később – az ugyancsak ideköltöző – Lajos király új palotája magjává vált. Ettől kezdve Buda – a török hódításig – Magyarország állandó fővárosává vált. (A vitrinben láthatók: Nagy Lajos (1342–82) királyi udvara a Képes Krónika színes miniatúráján, valamint az Anjou-kori palota, az István vár rajza.)

II. A budai királyi palota fénykora a 15. században volt, amikor is Luxemburgi Zsigmond magyar és cseh király, akit német-római császárrá is koronáztak, rangjához méltó, nagyszerű építkezésekbe kezdett. A munkálatok jeles művészi igényét s színvonalát bizonyítják az 1974-ben feltárt budavári gótikus szoborleletek is. A palota legnevezetesebb része pedig a hatalmas – 73x18 m nagyságú – lovagterem volt, mely Európa-szerte páriját ritkította. (A tárlóban Zsigmond királyt ábrázoló szoborfej a budavári gótikus szoborleletből.)

III. Hunyadi Mátyás (1458–90) folytatta Zsigmond építkezéseit. Elsőként követte az itáliai reneszánsz stílus példáját. Mátyás szép lodzsákat, függőkertet, díszkutakat emeltetett. A tetőket mázas cserepekkel fedette be. Európában egyedülállóak voltak az udvarokon felállított nagy bronzszobrok. A belső tereket reneszánsz márványfaragások és értékes festmények díszítették. A királyi énekkarral s könyvtárral (Bibliotheca Corviniana) csak a pápai vetekedhetett. (Rekonstrukciós rajz szemlélteti a palota Mátyás udvarát, de szembetűnik a Mátyást ábrázoló vegyesmázas kályhacsempe is.)

IV. Az 1526-os mohácsi csatában II. Lajos életét vesztette az ütközetben, és Buda először időlegesen, majd 1541-ben közel 150 esztendőre török kézre került. A törökök által kifosztott palota leginkább üresen állt, és pusztult az elhanyagoltságtól. Az 1686. évi felszabadító ostrom csupán romhalmazzal találta a fényes épületek helyett. (A súlyos ostromokat patinás rézmetszetek látatják.)

V. Magyarország Habsburg királyai a 18. században Bécsben laktak. A magyar rendek mindent megtettek az udvar Budára csábitásáért. Törekvésük nyomán III. Károly jelentéktelen épülete Mária Terézia uralkodásakor palotává bővült. Az udvar mégsem költözött Budára, így az épület 1762-től az angolkisasszonyok leánynevelő intézete, majd a Nagyszombatról áttelepült egyetem használta. 1766-tól helytartói, majd nádori palotává vált. Itt tartotta üléseit a Helytartótanács és a – legfelső bíróságnak megfelelő – Hétszemélyes Tábla. Itt őrizték 1766-tól Szent István király jobbját, 1870-től pedig a koronázási jelvényeket is. A barokk palota rokokó berendezése 1849-ben pusztult el, amikor a habsburgellenes szabadságharcban a magyar csapatok a császáriaktól ostrommal foglalták el a budai várat. (1870 körüli rézmetszeten a palota látható az egyetem számára épített csillagvizsgáló toronnyal, valamint Pest és Buda színes látképe a Gellért-hegyről.)

VI. A szabadságharc után a palotát hamarosan rendbehozták. Méltó szerepet azonban csak az 1867-es kiegyezést követően tölthetett be. Pompás ünnepek következtek. Császári és királyi látogatások, koronázások. 1867-ben Ferenc Józsefet, 1916-ban az utolsó magyar királyt (Habsburg Ottó édesapját) IV. Károlyt koronázták Budán. Az egyre inkább kicsinek tűnő barokk palotát látványos építkezésekkel bővítették. A krisztinavárosi – nyugati – szárnyat Ybl Miklós (1881-91), az új, a Dunára tekintő dísztermet Hauszmann Alajos (1891-1902) tervezte. Az új épületrészek alapkövét a milleneumi ünnepek idején (1896) az uralkodó, Ferenc József rakta le. Az építkezéssel létrehozott 200 méter hosszúságú reprezentatív teremsorral csupán Versailles vetélkedhetett. (Korhű fotón látható IV. Károly koronázási menete a Szent György téren 1916. december 30-án.)

VII. Az első világháborút követően – a győztesek nyomására – Magyarország megfosztotta trónjuktól a Habsburgokat. Ezért 1920-ban a király helyett a kormányzóvá választott Horthy Miklós költözött a palotába. Kilenc szobás lakosztálya s kormányzói hivatala az „F” épület első emeletén volt. A felsőbb szinteken voltak a Horthy-fiúk lakosztályai és – többek között – a koronaőrző pánccskamra. A földszinten a kabinetiroda és a telefonközpont, az alsóbb szinteken a konyha, az éléstár, a kormányzósági étterem, a Vitézi Szék irodái, a gondnokság, míg legalul az óvóhelyek voltak. Néha a keleti szárny dísztermeit is használták, mint az olasz király látogatásakor (1937), az Eucharisticus Világkongresszus alkalmából (1938). A második világháború végén az ország német megszállás alá került. A szovjet ostrom nyomán sajnos a budavári palota ismét teljesen tönkrement. (A remek vitrinekben e korszak történelme elevenedik meg az egykori fényképeken: – Szent Jobb körmenet 1933-ban Horthy Miklós kormányzó részvételével. – Táncstély III. Viktor Emmánuel olasz király és felesége látogatásakor: 1937. május 21-én. – A korona közszemlére tétele a Szent István év alkalmából, a márványteremben. – Fogadás a palotában az Euchariszticus Kongresszusra érkezett Pavelli bíboros pápai legátus tiszteletére. – Aztán szomorú emlékeket idéző képek: a vártemplom, az oroszlános udvar, a táncterem romokban.

VIII. A középkori emlékek megismerésére nagyszabású régészeti feltárások kezdődtek 1948-ban. Bár 1949-ben a romos palotát is műemléki védetség alá helyezték, ennek ellenére az 1951-ben elkezdődött újjáépítés a megmaradt belső terek elpusztításával indult. Nem állították helyre az épület csodálatos külső díszének jórészt sem. Az elképzelések kapkodva, gyorsan változtak. Pártközpontot, egyetemet, majd szállodát helyeztek volna el benne. Közben viszont – sajnos – lebontották a palota környékének romos, de helyreállítható impozáns épületeit is: az Udvarlaki Őrség, a Lovarda és a Főhercegi palota épületeit. Csak 1959-ben született döntés, amely szerint a budavári palota a magyar kultúra fellegrévá lesz. Ennek megfelelően itt kapott helyet napjainkig négy jelentős múzeum és Magyarország nemzeti könyvtára. A helyreállított budavári palota mostanra már meghatározó jelentőségű lát képi eleme a világörökség részének nyilvánított budapesti dunai panorámának. (A kiállítást kitűnő szakszerűséggel rendező *Baják László* s a látványtervet készítő *Pajor Ildikó* többek közt arra is gondot fordítottak, hogy a *Budai várat és a dunai panorámát a világörökség részének nyilvánító oklevelet (1987) is méltó keretbe helyezve* mutassák be kiállításukon.

Hosszan lehetne írni a várban elhelyezett gyűjtemények történetéről: Mátyás király corvinái (2000 db) a reneszánsz művelődés legmagasabb színvonalát képviselték. Ma kb. 200 db van belőlük a világon. Hazánkban 53 található, és ebből 35-öt itt őriz az Országos Széchenyi Könyvtár.

Itt kapott méltó elhelyezést a Magyar Nemzeti Galéria, a magyar képzőművészet önálló, országos múzeumaként, s az itt őrzött művek – festmények, szobrok, rajzok s grafikák – száma megközelíti a százezret. Állandóan gyarapszik.

A Ludwig Múzeum 1991-ben nyílt a Palota A épületében. A Ludwig-házaspár által alapított múzeumok sorában (Achen, Köln, Koblenz, Oberhausen, Bécs, Szentpétervár) a budapesti az első nemzetközi anyaggal rendelkező kortárs művészeti múzeum Magyarországon. Az anyag erőssége az amerikai pop-art, a német, olasz és francia új festészet, de van az anyagban három késői Picasso is.

Ki kellene emelnünk a Budapest Történeti Múzeum éppen aktuális várostörténeti kiállítását is, melynek tárgya éppen annak a Budapestnek a megformálódása, amely az 1896. évi Millennium idejére már képessé vált, hogy világvárosként, metropolisként mutassa meg magát. Budapest nem uralkodói székhelyként fejlődött fővárossá és nagyvárossá, hanem a saját maga által megteremtett jelentősége kényszerítette ki, hogy az uralkodó Habsburg-ház is székesfővárosnak ismerje el.

Dr. Domonkos János

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak gépelt, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratot fogadunk el. A kéziratot két példányban kérjük, *kettes sortávolsággal, gépelt formában, normál géppapíron, a gépelési hibák gondos javításával*, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (*szerző, cím, hely, kiadó, lapszám*). A cikkben előforduló rajzokat, illusztrációkat viszont – *fekete tussal – papuszapíron vagy műszaki rajzlapon* kérjük, *gondos kivitelezésben*.

Szíveskedjenek külön lapra fölírni irányítószámot lakcímüket, munkahelyüket és személyi igazolványuk számát is, mert enélkül tiszteletdíjat nem utalhatunk ki.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét arra is, hogy *másodközlésre nem vállalkozunk*, hozzánk küldött írásaikat más folyóiratokban nem publikálhatják, de az újraközlés jogát is fenntartjuk. Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy *kéziratot nem őrzünk meg, és nem is küldünk vissza*.

A SZERKESZTŐSÉG

Kiadja a Módszertani Közlemények Baráti Társasága

Felelős kiadó: Dr. Siposné dr. Kedves Éva

Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. Telefon: 62/310-051

Évente 5 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetési díja: 300 Ft.

A címlapot tervezte: Fischer Ernő

Megjelent: 3000 példányban.

CORRECT Kft. Szeged

Felelős vezető: Duba Tamás ügyvezető

ISSN: 1219-06-08.